

*Мойсеєнко Н. Г.,
Сізова Л. В.
(м. Одеса)*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ГРАМАТИКИ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Анотація. Дана стаття визначає місце граматики у системі викладання іноземних мов в економічному ВНЗ та формулює базові принципи методики її викладання. В ній також аналізується роль граматики у формуванні комунікативних навичок майбутніх фахівців.

Ключові слова: комунікативні навички, мова, мовлення, граMATика, методика, граматична система, лексична система.

Наше дослідження є спробою визначити ступінь необхідності та особливості викладання граматики при навчанні іноземної мови у вищому навчальному закладі економічної спрямованості, а також розробці основних базових принципів методики активізації граматичних структур та виведення їх у мовлення.

Актуальність даної роботи обумовлена відсутністю єдиної точки зору щодо ролі та місця граматики у системі мовної освіти фахівця з економіки, а також неефективністю використання при формуванні комплексу мовленнєвих автоматизмів, навичок та вмінь як традиційного підходу до викладання граматики, так і жорсткого комунікативного [1, 24].

Так, дослідники М. А. Панченко, Л. М. Голубенко, В. П. Коляда зазначають, що «в останні роки якість оволодіння тими, хто навчається, граматичним компонентом мовлення на англійській мові викликає великі дорікання. Учні широко засмучені з того приводу, що вони не можуть адекватно користуватись мовою із-за відсутності навичок володіння функціонально-граматичними особливостями мовлення. Викладачі скаржаться на те, що із-за відсутності у студентів граматичних навичок та філологічного світогляду їх мовлення на англійській мові не відповідає вимогам початкового етапу навчання у вищому навчальному закладі» [2, 297].

Ті ж самі проблеми виникають і при викладанні інших іноземних мов [3, 7].

Зрозуміло, що на сучасному етапі, коли роль іноземної мови у професійній діяльності економістів є надзвичайно високою, неможливо не приділяти увагу підвищенню якості її викладанні

на всіх етапах підготовки такого спеціаліста. Особливе висвітлення знання іноземної мови майбутніми випускниками ВНЗ одержало у Болонській декларації.

Визначаючи цілі та завдання сучасної вищої освіти, Болонська декларація передбачає побудову Європейської зони вищої освіти з метою можливого мобільного працевлаштування громадян, посилення міжнародної конкурентоспроможності як національних, так і Європейської систем освіти, підвищення визначної ролі вищих навчальних закладів у розвитку національних та європейських культурних цінностей. В цих умовах зростають вимоги до рівня володіння іноземною мовою спеціалістів різних сфер діяльності.

Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти визначають завдання мовної підготовки студентів вищих навчальних закладів як оволодіння навичками вільної адекватної комунікації [7, 45-50].

Стосовно випускників вищих навчальних закладів економічної спрямованості ми можемо зазначити необхідність формування у них професійної компетенції, яке окрім знань із спеціальних дисциплін, включає і мовленнєву компетенцію, що базується на оволодінні міжкультурної компетентності, тому що недостатня увага до комунікативної культури у практиці викладанні іноземних мов призводить до численних помилок, що порушують процес комунікації [6, 81].

У нашому дослідженні ми намагаємось сформулювати базові положення на яких має ґрунтуватись сучасна методика викладання граматики в економічному ВНЗ із урахуванням вимог Болонського процесу, Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти, а також вимог сучасного ринку працевлаштування.

Як було зазначено вище, студенти — початківці зазвичай не мають базових знань, необхідних для оволодіння іноземною мовою професійної спрямованості та діловою іноземною мовою. Ці знання, перш за все, стосуються граматичного матеріалу. Більш того, підручники, що пропонуються на сучасному етапі студентам економічних спеціальностей, також не містять необхідного методичного комплексу для розвитку навичок

грамотного, ефективного іншомовного спілкування [1; 4; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13; 14; 15]. На наш погляд, це обумовлено тим, що сучасні методисти дотримуються або традиційного (прямого) методу викладання іноземної мови, або жорстко комунікативного.

Наш досвід свідчить про те, що традиційний (прямий) підхід до викладання граматики в економічних ВНЗ зводився до викладання аналітичних, рецептивних та продуктивних вправ лише у такому обсязі, який дозволив би оволодіти студенту лише пасивною граматику [11, 21]. У деяких випадках граматиці увага зовсім не приділялась [4; 7; 8; 9; 10; 12]. Жорстко комунікативний підхід не дає змоги розвинути стійкі навички володіння іноземною мовою на рівні грамотності, тому що на граматику у цій системі відводиться 3% всього об'єму матеріалу [14; 15].

Говорячи про цілі та задачі оволодіння граматику, дослідник з методики викладання іноземних мов М. А. Панченко зазначає: «Розвитку у тих, хто навчається граматичних умінь, передують етапи формування у них граматичних навичок. Зміст граматичних навичок є адекватним змісту граматичних умінь, однак ступінь їх автоматизації у мовленні є на декілька порядків нижчою. Оскільки розвиток умінь не є можливим без попереднього розвитку навичок, то завданням є формування продуктивних і рецептивних граматичних навичок, які у подальшому на рівні автоматизму могли б забезпечити технічну сторону процесів мовлення» [15, 47].

Наведене вище положення характеризує ефективно граматичне уміння як таке, що забезпечує технічну сторону процесів мовлення на рівні автоматизму. Нашим завданням є розробка саме таких принципів викладання граматики студентам економічних спеціальностей, які б зробили їх спроможними до професійної комунікації на рівні, що відповідає сучасним вимогам.

Сьогодні майбутній фахівець з економіки має вміння читати, анотувати, обговорювати автентичні газетні та журнальні статті з економічних, політичних та соціальних проблем, вони також мають бути спроможними працювати із автентичною науковою літературою зі спеціальності. До їх комунікативної компетенції входить уміння складати ділові документи: контракти, листи, резюме, заяви і т. д. Майбутній економіст має володіти навичками усного спілкування в обсязі ділової, наукової та побутової тематик. Все це неможливо без оволодіння адекватним лексичним запасом, закономірностями синтаксичної організації синтагм, речень і текстів із слів та правилами словотворення та формотворення. Зазначені вище уміння відповідають саме граматичному рівню мови.

Заперечувати необхідність приділяти увагу саме цьому рівню, як ми бачимо, означає отримати невдачу при формуванні лінгвістичної та комунікативної компетенції майбутніх фахівців з економіки.

Виходячи із всього зазначеного вище, ми пропонуємо будувати іноземну мовну освіту у вищому навчальному закладі економічної спрямованості на наступних базових принципах:

1) Розглядати навчання іноземній мові як оволодіння системою. «Мова — це не просто система, а система систем, до останніх зазвичай відносять фонологічну, граматичну, лексичну» [16, 28].

2) Навчання граматиці має проводитись невідривно від мовленнєвої діяльності.

3) Основою граматичних знань є евристична система, яка являє собою автентичний іншомовний текст (професійної спрямованості; краєзнавчої спрямованості; суспільно-політичної спрямованості; художній текст, що включає інформацію та лексико-граматичні явища, знання яких необхідне фахівцям з економіки.

4) Щодо пояснення вживання нового граматичного явища, то особливості його функціонування у мові та мовленні має бути представлено у вигляді малюнку (схеми або таблиці), що супроводжується «коротким, лозунгоподібним формуванням змісту даної структури, правил її утворення та дистрибуції, вся ця інформація має бути реалізована у підстановчому мовленнєвому прикладі» [16, 171].

5) Вправи мають носити продуктивний характер і виконуватись у наступному порядку:

а) вибрати та вставити пропущену граматичну конструкцію;

б) відкрити скобки;

в) продовжити речення;

г) використати пропонувані граматичні конструкції у своїх власних реченнях;

д) скласти діалог та репрезентувати його із співбесідником в аудиторії;

е) скласти монологічну промову, що базується на інформаційно-лексичній основі тексту, запропонованого до вивчення з використанням нових граматичних конструкцій;

с) виконання усного перекладу з іноземної мови на рідну і з рідної на іноземну.

Все зазначене вище, на наш погляд, свідчить про те, що недостатня увага при складанні навчально-методичних комплексів до розвитку граматичних умінь, або нехтування необхідністю опрацювання граматичних явищ іноземної мови призводить до закінченні навчання за такими матеріалами до неповноцінності комунікативної компетентності з даної іноземної мови та формуванню сурогатного мовлення. Навчання іноземній мові має розглядатись як навчання системі систем,

однією із яких є граматики. Підхід до викладання граматики у вищому навчальному закладі економічної спрямованості має характеризуватись як пом'якшений комунікативний. При цьому «навички та автоматизми формуються не послідовно (від автоматизмів до комунікативних умінь), а паралельно, у самому спілкуванні, тобто через виконання суто комунікативних вправ [17, 339].

Література

1. Богацкий И. С. Бизнес-курс английского языка / И. С. Богацкий, Н. М. Дюканова. — Киев : Логос-М, 2007. — 352 с.
2. Голубенко Л. Н. Особенности противоречия и возможности овладения грамматикой / Л. Н. Голубенко, М. А. Панченко, В. П. Коляда // VI Міжнародна науково-практична конференція з питань методики викладання іноземної мови пам'яті професора В.Л. Скалкина. — Одеса, 2009. — С. 297-343.
3. Елухина Н. В. Роль дискурса в межкультурной коммуникации и методика формирования дискурсной компетенции / Н. В. Елухина // Иностранные языки в школе. — 2003. — № 3. — С. 9-13.
4. Миловидов В. Английский язык для работников сферы международного бизнеса / В. Миловидов. — Тверь : Фамилия, 1995. — 336 с.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Наук. ред. д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
6. Морозова І. І. Теорія мовної особистості у викладанні країнознавства / І. І. Морозова // Стратегії та методи навчання мовам для спеціальних цілей. — К., 2005. — С. 81-82.
7. Воробьёва С. А. Деловой английский язык для сферы туризма. Your Way to Tourism / С. А. Воробьёва. — М. : Филоматис, 2006. — 352 с.
8. Кисунько Е. И. Бизнес-курс английского языка. Деловое общение и документация : учеб. пособ. / Е. И. Кисунько, Е. С. Музланова. — М. : ЮНВЕС, 2001. — 368 с.
9. Любимцева С. Н. Курс английского языка для финансистов : учебник / С. Н. Любимцева, В. Н. Коренева. — М. : ГИС, 2000. — 381 с.
10. Митина И. Е. Деловой английский. Путешествие : учеб. Пособие / И. Е. Митина, Л. С. Петрова. — СПб : Лениздат; Союз, 2001. — 320 с.
11. Рыжков В. Д. Деловой английский язык. Маркетинг : пособие по изучению делового англ. языка / В. Д. Рыжков. — Калининград : Янтар. сказ., 2002. — 192 с.
12. Хачатурова М. Ф. Английский язык для деловых контактов / М. Ф. Хачатурова. — К. : Акони, 1977. — 266 с.
13. Шевелева С. А. English on Economics : учеб. пособие для вузов / С. А. Шевелева. — М. : ЮНИТИ, 2000. — 375 с.
14. Gallaher F. Total English (Elementary) / F. Gallaher, R. Armitage, Hastings, Wyatt Rawdon. — Harlow : Pearson Education Limited, 2006. — 223 p.
15. Панченко М. О. Методичні вказівки з методики викладання англійської мови / М. О. Панченко. — Одеса, 2005. — Ч. I. — 122 с.
16. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин. — М. : Русский язык, 1981. — 248 с.
17. Тарнопольский О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти / О. Б. Тарнопольский. — К., 2006. — 242 с.

Моисеенко Н. Г., Сизова Л. В. Место и роль грамматики при формировании коммуникативных навыков у студентов экономических высших учебных заведений. — Статья.

Аннотация. Статья определяет место грамматики в системе преподавания иностранных языков в вузах экономического профиля и формулирует базовые принципы методики ее преподавания. В статье также анализируется роль грамматики в формировании коммуникативных навыков и умений будущих специалистов.

Ключевые слова: коммуникативные навыки, иностранный язык, речь, грамматика, методика, грамматическая система, лексическая система.

Moyseenko N., Sizova L. The Role of Grammar in Forming Communicative Skills While Teaching English as a Foreign Language to Students Majoring in Economics. — Article.

Summary. The article discusses the role and function of grammar in teaching English as a foreign language to students who are majoring in economics. Basic principles of teaching methods to master grammar are formulated, particular ways and techniques of teaching grammar are offered. Grammar is seen as a means of communicative competence and skills formation.

Key words: communicative skills, English as a foreign language, speaking, grammar, vocabulary.